

Användning av drogstickor vid vårdinrättningar inom Region Skåne

Sammanfattning

Situation	Sållning	
	Drogstickor	Labororientest
Akutvård	++	+
Slutenvård	Nej	++
Primärvård	Nej	++
Psykiatri	+	++
Beroendevård	+	++
Behandlingshem	(+)	++
Arbetsplatser (Företagshäsovård)	Nej, absolut inte	++

Trots sin begränsning finns det plats för drogstickor i vissa situationer då vinsten av att få ett omedelbart svar uppväger den ökade risken för felaktigt resultat t.ex. inom akutsjukvården. Generellt gäller dock att alla **positiva sållningssvar (drogsticka eller labororientest) skall verifieras med masspektrometrisk teknik på ackrediterat laboratorium** såvida inte så kallad klinisk verifiering konstaterats eller enskilda avtal klart reglerar ansvarsfördelning mellan kund och laboratorium.

Bakgrund

Användningen av narkotika är på stadig uppgång i samhället. Nya droger dyker upp, tillgängligheten ökar och priserna sjunker. Detta kräver ökade insatser ur olika perspektiv inkluderande förebyggande verksamhet, behandlingsinsatser och narkotikatestning i skiftande situationer.

Narkotikatestning sker antingen inom klinisk kemisk/farmakologiska laboratorier eller som patientnära snabbtester (drogstickor). Oavsett hur och var analysen utförs skall klara direktiv finnas om testernas tillförlitlighet. Socialstyrelsen har fastlagt viktiga kriterier i *Narkotikatester av urin inom hälso- och sjukvården* (mars 2008:1-7). Där betonas att konsekvenserna av felaktiga resultat kan vara förödande för den enskilde individen vilket därför absolut kräver att säkerställd metodik används. Dessutom ställer ackrediterings-myndigheten SWEDAC strikta och formella krav på de laboratorier som vill utföra narkotikaanalyser (DOC 01:37;2013-01-23). Ackreditering kan även omfatta drogtester i arbetslivet där kraven är extra hårda för att också kunna möta en juridisk granskning.

Nytta ställs mot kvalitetsaspekter

Troligtvis uppstår skillnader i resultat mellan ett sållningstest (screening) som gjorts på laboratorium jämfört med drogsticka (se diskussion nedan) även om kvalitén stadigt förbättrats. Syftet med testningen måste bestämma acceptabel nivå av kvalitetssäkring. I vissa situationer är snabba svar viktigare än prestanda, vilket kräver att brukaren är helt medveten om att svaret är behäftat med motsvarande osäkerhet och kan tolka detsamma därefter. Under alla omständigheter skall endast för ändamålet SWEDAC-ackrediterat laboratorium användas för drogtester i arbetslivet.

Detta innebär inte att man skall negligera testprodukternas tillförlitlighet utan det måste ställas kvalitetskrav som alla producenter av reagens måste leva upp till. CE-märkning och IVD-direktiv är självklarheter bland laboratorievärldens leverantörer. Motsvarande kvalitetsprinciper för drogstickor är mer bristfälliga.

För- och nackdelar av sållningstest för narkotikabestämning i urinprov

	Sållning	
	Drogstickor	Laborrietest
Svarstid	Snabbare (minuter efter provtagning)	Längre med fördröjd åtgärd som följd
Kostnad	Billigare	Dyrare
Resultatavläsning	Subjektivt	Standardiserat
Resultatloggning rådata	Rådata förloras då stickan blir gammal och kastas	Loggas i databas
Råresultat, gränsvärde (cut-off)	Mer flytande	Stabilare
Resultat	Kvalitativt	Mestadels semikvantitativt
Manipulering	Svårare att kontrollera	Lättare att kontrollera
Analytisk kompetens	Saknas för det mesta	Specialkompetent miljö
Kvalitetssäkring av reagens	Sämre	Bättre
Utvärderingar, prestanda	Få jämförelser tillgängliga	Väldokumenterat
Analystillfälle	Provlämnarens närvaro kan påverka analysituationen	Ingen påverkan
Svarstolkning	Provtagarberoende	Väldokumenterat

Som framgår av tabellen ovan finns klara fördelar med sållning på laboriet jämfört med drogstickor. Samtidigt går vissa av de negativa punkterna att diskutera och förbättra vilket i viss mån skulle dämpa drogstickornas nackdelar så att de i rätt situation kan ha sin plats:

- Kalibrering av narkotikaanalyser är kopplade till använd substans. Man kan således få resultatskillnader med reagens från olika leverantörer såväl mellan drogstickor, som mellan drogstickor och laborietest, som mellan laborietester. Dels kan själva kalibratoren vara olika (ex. oxazepam eller nordiazepam för bensodiazepiner) dels har ingående antikroppar olika korsreaktivitet mot både intakta substanser som metaboliter. Mätsubstanserna kan dessutom vara konjugerade genom exempelvis glukuronidering och sulfatering, vilket kvalitetssäkringen oftast inte tar hänsyn till.
- För att minska provlämnarens eventuella påverkan på resultatet genom sin närvaro kan man överväga att göra avläsningen av drogstickor skilt från provlämnarens närvaro förutsatt att lämplig dokumentation av resultatet kan göras: t ex genom att rådata från drogstickan fotograferas och arkiveras.
- God och korrekt återkommande information från välutbildade leverantörsrepresentanter till kunderna om drogstickornas prestanda och rätta plats i diagnostiken kan höja nivån på nödvändig analytisk kompetens. Man skall komma ihåg att på laboriet finns dedicerad välutbildad personal jämfört med den personal som utför patientnära analys med drogstickor och där laborietbakgrund oftast helt saknas.
- Brukare av drogstickor kan utbildas och få körkort med målet att öka kompetensen hos utföraren.